

Tovariš Monschein, ki ga je odposlal Lehrerbund, je govoril o 8. vojnem posvetilu ter o naših stanovskih zadevah. Glede vojnno-draginjskih dokladov so se soglasno sklenile resolucije.

Nato prečita predsednik Gorjup dopise: 1.) Predlog glede ustanovitve strokovnega tajništva Zaveze. — Se bo sklepalo na prihodnjem zborovanju. 2.) H. Hrečak-Pahor-Fiere »Izjava«. Za poročevalca na prihodnjem zborovanju se izvoli tovariš Mirko Lešnik. 3.) Preustrojitev našega šolstva. Poroča prihodnjič tovariš Puhr. 4.) Okrožnica glede društvene članarine in učit. podpornega sklada za vojne vdove in sirote. Zneski naj se pobirajo na posameznih šolah vsakega prvega ter naj se oapošljejo društveni blagajničarki. 5.) Glede rednega izhajanja »Popotnika« se sklene soglasno izjava na vodstvo »Zaveze«. Tovarišu Mariniču in gospej soprogji izraža društvo povodom bridkih izgub najiskreneje sožalje.

Prihodnje zborovanje se vrši 8. avgusta.

Kranjske vesti.

—r— Draginjske doklade za kranjsko učiteljsvo. Deželni odbor kranjski je na svoji seji dne 19. t. m. v zadevi draginjskih dokladov za učiteljsvo v letu 1918 priuradil nastopnemu predlogu naučnega ministrstva: »Ker je država pripravljena dati deželam 50 % predujem za izplačilo tri četrti državnemu zboru predloženega zneska za draginjsko doklado učiteljem, se načrtu od c. kr. naučnega ministrstva predlaganega sklepa pritrdi, da je mogoče učiteljem ustreči vsaj v tem obsegu še pred ustavno rešitvijo predloženega zakona.« C. kr. okrajni šolski nadzorniki so dobili že nalog, da čimprej sestavijo poročilo in pošljejo potrebne podatke. Upamo, da bodo pospešili zadevo, saj morajo že odprej imeti zbran ves material. Učiteljsvo mora priti do svojega denarja! Potreba je velika!

—r— Društvo pokojnega učiteljsva na Kranjskem je imelo dne 12. junija t. l. po daljšem prestanku zopet enkrat svoj občni zbor. Po običajnem predsednikovem pozdravu je poročal tajnik in blagajnik tovariš Punčah, da je šlo društvo dosedaj le 66 pravih in dva podponna člana, katerih število pa v novjšem času tako narašča, da nas bo kmalo sto. Odbor je predložil deželnemu odboru prošnjo za 25 odstotno delado onim tovarišem, ki je še nimajo; za splošno povišanje pokojnine in priznanje stanarine; za pošiljanje mesečne pokojnine po pošti na dom, kar je pa bilo seveda do učiteljsvu nenaklonjeni gospodi odklonjeno! — Da je odbor previdno in varčno gospodaril, kaže prebitok 556 K 35 h, ki je obrestonosno naložen. Izdal je preteklo leto tudi imenik živih in zamrlih članov s primernim poukom v dosegu vdovske pokojnine in posmrtnine ter izplačal od decembra 1912. to sedaj za enajst smrtnih slučajev dedičem pripadajoče pogrebne prispevke. Za bodočo leto je bil izvoljen za predsednika K. Engelmann, za namestnika J. Benedek, za tajnika D. Judnič, za blagajnika S. Punčah in za odbornike pa J. Cenčič, J. Gantar in A. Javoršek. Račune bosta pregledovala F. Kavčič in F. Klinar. Popoldne so se sešli skoro vsi zborovalci k prijateljskemu sestanku, kjer so se pomenili marsikaj o sedanjih in tudi o prietkih starih — pa za učiteljsvo tudi takrat ne — dobrih časih. — k.

—r— Posnemanja vredno. Vrli učiteljski ljubljanskega učiteljskega zbrali med seboj 73 K ter jih izročili predsedniku Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljsva L. Jelencu, da odpošlje ta znesek šolskemu odseku za slovensko šolo v Mariboru. Vsa čast zavednim mladim! S svojim činom so pokazali, da vedo ceniti pedagoško načelo, da je materina beseda temelj vsaki pametni in dobri vzgoji in izobrazbi. Prosvedočili so pa tudi, da se hočejo kot bodoči ljudski učitelji ravnati po tem načelu in strogo paziti, da se ne odtuji naši Jugoslaviji nobeno slovensko dete.

—r— Kranjskemu deželnemu društvu c. kr. avstr. zaklada za vojaške vdove in sirote ter za varstvo otrok in oskrbo mladine prihajajo vsak dan prošnje, ki se morajo že vnaprej odkloniti, ker niso dani pogoji, ki jih zahtevajo društvena pravila. Da se prihrani društvu nepotrebno delo, prosilcem pa stroški in razočaranje, navajamo v nastopnem za prošnje važne točke društvenih pravil:

§ 2. Namen deželnemu društvu je:

1. da pomaga avstrijsko državljanstvo vživajočim vdovam na boljšem padlih ali v vojni ali za njenimi posledicami umrlih deželanov doseči priliko za pridobivanje ali da jih, če to ni mogoče, podpira kako drugače;

2. da avstrijsko državljanstvo vživajočim, podpore potrebnim sirotam v vojski padlih ali umrlih deželanov, pa tudi drugim varstva potrebnim otrokom in mladoletnim zagotavlja preživljanje in oskrbo ter vzgojo in pouk in sploh skrbi za njihovo telesno in versko in pravno uspevanje; pri tem mora vedno v prvi vrsti gledati na vojaške sirote;

3. da pomaga onim drugim, avstrijsko državljanstvo uživajočim svojcem padlih in umrlih deželanov, ki so jih le-ti vzdrževali ali vsaj redno podpirali.

—r— Sklep šolskega leta. Danes so zaključile vse ljubljanske srednje in ljudske šole šolsko leto.

Štajerske vesti.

—r— Odlikovanje. V tretjič je odlikovan naš tovariš učitelj Ivan Glinšek, c. kr. stotnik v neki pehotni diviziji, sedaj z zaslužnim križcem 3. vrste z vojno dekoracijo in z meči. Cestitamo!

Splošni vestnik.

Za učiteljski konvikt: Gosp. Matija Dolničar, restavrater v St. Petru, 50 K namesto vena na grob pokojni gospe Mariji Cesnikovi, soprogi nadučitelja Dragotana Cesnika iz Knežaka. — Tov. Jakob Dimnik, nadučitelj v Ljubljani, 30 K, namesto cvetja na omerani grob svoji nečakinji Alojziji Brnčič, roj. Kraigher iz Postojane. — Gorenjski Cerkljani zbrali na svatbi gosp. Ivana Kerna in njegove Metke 45 K.

Draginjske doklade za ljudsko in meščansko učiteljsvo. Uradno se razglašajo: Zakonski načrt glede draginjskih dokladov ljudskemu in meščanskemu učiteljsvu za leto 1918 parlamentarno še ni rešen. Vlada je zato odredila začasno pomoč. Dežele dobe pod določenimi pogoji državne predujme na razpolago, s katerimi bo mogoče učiteljskemu osebju in preostaliim izplačati do tretje četrtine po zakonskem načrtu prizadajočega zneska od 1. januarja 1918 dalje. Merodajni krogi naj izvrše čimprej to odredbo, ker je beda med učiteljsvom velika. Ne pustite nas čakati zopet pol leta!

Obeta se nam še večja draginja. Kakor čujemo, se v merodajnih krogih kujejo načrti, da naj se v jeseni za prašiče nastavi še enkrat tako visoka cena, kakor je bila lansko jesen! S. tem bodo brezdvomno tangirane cene tudi pri drugih potrebščinah. Vojnih dobičkarjev to res ne bo nič bolelo — par tisoč kron več ali manj, to se jim nič ne pozna, — obrtnik bo seveda tudi lahko podražil svoje izdelke; vse kaj drugega je pa, kaj naj počne mali uradnik, učitelj in sploh ljudje s stalnimi plačami? Zahtevati bodo moralj tudi še enkrat tako velike plače, ker se bo sicer voz, ki že sedaj tči do pesti v blatu, popolnoma ustavil. Ako bi gotovi faktorji le nekoliko mislili, kam to vodi, pa bi gotovo cene skušali znižati, ne pa vedno zviševati!

Kmetijski pouk na ljudskih šolah. Ogrski naučni minister grof Appony je izdal odredbo, po katerih se uvede v ogrske ljudske šole obvezni kmetijski pouk. Obenem je tudi preskrbljeno, da bodo povsod na razpolago tudi primerna gospodarstva in se bo torej moglo poučevati naravno in praktično.

Razgled.

Odbit poizkus, upreči popis setve v službo nemštva. Neki zemljemerec je povabil setvene komisarje na razgovor. Pri tem posvetovanju je izrekel željo, naj mu popisujejo setev v dvojezične tiskovine po nemško, češ, da je v svoj urad sprejel 30 gospic, ki po večini niso večše slovenskega jezika. Dobro ga je zavrnili neki komisar, rekoč: »Mi nismo samo zaprižeheni komisarji, temveč tudi državljani slovenske narodnosti, zaradi česar ne moremo pripustiti, da bi se pri popisovanju preziral slovenski jezik, čegar ravnopravnost priznava država v šoli, v uradu in javnem življenju; zaradi tega ste storili nezakonitost, če ste v svoj urad najeli gospice, ki niso zmone slovenskega jezika. Pri nas ne sme biti nikdo vsprejet v uradno službo, če ni zmone našega jezika, a mi nismo voljni delati za nemštvo v B.!« Poslej ni dotični zemljemerec nikjer več pomnil svoje zahteve, bil je, če ne ozdravljen, pa bolj previden. Popis setve pa se vrši popolnoma v slovenskem jeziku. Zavedni komisar je v tem slučaju dobro izvrševal svojo državljansko pravico, čuvati svoj jezik in svojo narodnost, odbil je poskus, upreči popisovanje setve v službo nemštva.

Österreich wird deutsch sein oder es wird nicht sein. To je sedaj geslo nemških radikalcev. Ker pa dobro vedo, da nikdar ne dosežejo iz svoje moči, ker Nemcev je le 1/10 v monarhiji, zato pa pričakujejo izvršitev tega načrta od najtežnejše zveze z nemško državo. Ali ni to pravo veleizdajstvo?! Da pa avstrijski Slovani to temeljito preprečijo, zahtevajo izvršitev svoje majniške deklaracije, t. j. ustanovitve lastnih držav (po zgledu Madjarov) pod habsburškim žezlom. — Potem postane Avstrija taka, kakor si jo je predstavljal slavni češki zgodovinar Pa-

lacky, ali z drugimi besedami: »**Österreich wird nicht deutsch sein, sondern österreichisch bleiben.**«

Nemški državni jezik je pa tako že vpeljan po vseh nemških kronovinah, Čehi in Jugoslovani ga pa ravno tako ne potrebujejo, kakor ga že 50 let ne potrebujejo Madjari, pa tudi Nemcem sedaj nič več ne pride na misel, ponujati na Ogrskem nemški državni jezik.

Učiteljsvo in vojna. Doslej je padlo v vojni 63 koroških učiteljev. Že pred vojno je bilo veliko pomanjkanje učiteljskih oseb, a kaj bo sedaj?

Slabe posledice vojne na nemško mladino. V Hammu na Westfalskem, kjer je — mimogrede povedano — živelo tudi dosti slovenskih rudarjev, je bilo na takozvanem »mladinskem tednu« povedano poročilo o silnem nagnenju nemške mladine do zločinstva med vojno. Tako je n. pr. naraslo število mladinskih zločincev v okrožju Hammskega nadsodišča od 1. jan. 1916 do septembra 1917 od 2624 na 9320. Še neugodnejša poročila prihajajo iz drugih nemških okrožij, tako da se lahko reče, zločinci med nemško mladino so se po šestkratno pomnožili. Vrh tega so že do sedaj vsi poboljševalni zavodi in različne prisilne delavnice prenapolnjene, tako da že nimajo kam z mladinskimi zločinci. Vedno bolj so upravičene naše zahteve po miru!

Književnost.

Historična slovnica slov. jezika.

Spisal vseučil. prof. dr. K. Strekelj.

Zgodovina jezika je eden glavnih delov kulturne zgodovine vsakega naroda. Tudi pri Slovencih se že davno čuti in se je že večkrat podarjala potreba historične slovnice. Imamo sicer nekoliko poizkusov in raziskav raztresenih po raznih knjigah, nimamo pa celotne slike zgodovine našega jezika.

Ti razlogi so vodili Zgodovinsko društvo v Mariboru, ko se je odločilo posredovati, da izide historična slovnica slovenskega jezika. S tem večjim veseljem pa smo se odločili za izdajo, ker je historično slovnico spisal priznani strokovnjak, pok. grški vseučiliški profesor dr. K. Strekelj.

Na žalost sicer ta slovnica ni popolnoma dovršena, obsega pa vendar najvažnejša poglavja. Neizmerna škoda bi bila, ako bi delo ostalo v rokopisu. Znova bi bilo treba obilo truda, ki bi se lahko uporabil za izboljšanje in izpopolnjevanje dela.

Knjiga je seveda znanstvena, a je naše društvo ne more izdati kot svoje redne publikacije, ker presega njegov ožji delokrog in gnotna sredstva. Delo bo imelo pomen za ves naš narod in za vse, ki se zanimajo za slovenski jezik.

Naše društvo je odvisno le od malega števila svojih članov in nikakor ne zmore samo tega novega bremena. Tudi Trstenjakovega sklada ne sme rabiti v ta namen, ker je ustanovljen le za objavljanje arhivalnega gradiva in podporo mladih historikov. Da se torej omogoči izdajo historične slovnice, je potreba izredne pomoči velikodušnih podpornikov in prijateljev.

Obračamo se tedaj na vsa naša kulturna društva, vse naše denarne zavode, na vsakega našega rodoljuba, da nam pride s svojim prispevkom na pomoč. Veliki in majhni doneski bodo pomogli društvu, da bo izvršilo to svojo kulturno nalogo in s tem povzdignilo in obogatilo našo znanost; saj nam za to jamči že pisateljevo ime.

Istoačasno pa že sedaj prosimo vse one, ki bi si želeli naročiti slovnico, da podpišejo pridejani naročilni list in ga pošljejo našemu društvu, da moremo določiti število izvodov, zakaj s papirjem treba štediti in tisk je neizmerno drag. Zaradi tega bi mogli tiskati le toliko izvodov, kolikor bo naročil.

Delo bo obsegalo 20 do 25 tiskanih pol. Cene še seveda, danes ne moremo točno določiti, ker bo odvisna od podpor, števila naročnikov in izprememb pri cenah tiskarskega materiala. Gotovo pa ne bo presejala vsote 10 K.

Prosimo torej še enkrat takojšnjega odziva pri podpornikih in naročnikih, da moremo z delom takoj pričeti.

Prilagamo tudi položnice, da nam morejo podporniki takoj nakazati svoje doneske. Če bi slovnica vendar ne mogla iziti, bo društvo že vplačane zneske seveda vrnilo.

V Mariboru, 1. maja 1918.

Zgodovinsko društvo
v Mariboru.

Martin Krpan z Vrha. Napisal Fran Levstik. Podobe narisal Henrik Smrekar. — Knjižnica za otroke I. Založila in izdala Nova Založba v Ljubljani. — Tiskala Katoliška tiskarna. Str. 33. Cena K 5. — O vsebini ni treba govoriti, ker je Levstikov Krpan znan širom sveta: slovenski junak, ki so se na Dunaju spomnili nanj takrat, ko so ga dobesedno krvavo potrebovali. Ko jim je dal svojo moč na razpolago, je dobil tudi svojo pravico: v vrečah je smel prenašati — sol! Dovolj skromen je bil, a še tedaj je gospod minister vihal nos! Hvala Bogu — bilo je! Dandanes bi pokojni Levstik utegnil napisati drugačnega Krpana,

ne samo o vrečah monopolizirane soli, ampak tudi o soli — znamenju modrosti — in pa morda celo o kaki sledi leče! In o vsem, kar je z eno in drugo v zvezi! — Nove pa so Smrekarjeve ilustracije. Enega Krpana nam je že narisal Vavpotič (glej »Spomen — cvieče« Hrvatske Maticice, poklonjeno Stros Mayerju!) S tistim Krpanom javnost ni bila zadovoljna. S Smrekarjem pa je tako, da so eni zanj, drugi pa ne. Odločujoča je tu mladina, ki ji je knjiga namenjena. Ta bi pa rada imela v risbah več naivnosti in več življenja, ker trdi, da ji Levstikova beseda pove več, kar se humorja in živahnosti tiče, nego ji predočujejo Smrekarjeve risbe, ki so brezdvomno tehniško lepe in je bilo treba umetniku zanje mnogo študij in resnega dela. — Besedilo je mestoma modernizirano. Moja sodba je, da bi se morali držati načela: ali vse delo prepišemo na današnji pravopis, ali pa vse pustimo tako, kakor je zapisal Levstik. Tako polovičarstvo pa moti mladi svet, ki pozna pravilnost našega jezika iz svojih šolskih knjig. Če bi pa bral Levstika v originalu, bi vsaj vedel, kako je pisal ta naš mojster jezika in sloga. E. Gangl.

G. K. Chesterton: Četrtek. Poslovenil Oton Župančič. — Izdala in založila »Omladina«. Tiskala »Učiteljska tiskarna«. — Str. 193. Cena: broširan izvod 3 K, kartoniran 3:50 K. — Burna povest sanj, dedektivski roman, kakor čujem pripovedovati, da jih kažejo tudi na belem platnu deželnega gledališča v Ljubljani kot najnovejšo pridobitve kinematografske umetnosti ter vrtoglave spretnosti in orjaške telesne sile glumačev. Razlika je ta, da tamkaj le odpirajo usta in mečejo z drznimi gestami okrog sebe — od senc tudi ničesar drugega ne moremo pričakovati! — v knjigi pa je toliko duhovitosti, toliko podžigajočih isker smelega duha, toliko čarovniških dejanj, domislov in zapletkov, da ti mestoma zastaja sapa in da hitiš od strani do strani z rastočo radovednostjo, kam vendar drvi ta čudotvorna pošast duševne in telesne, do skrajnosti napete, a vedno iznova snujoče energije? Ta mogočna struja duha in fantazije, pozivljena vseskoz z blestečo igro besed in s sijajnim slogom izražanja in opisovanja vsega videnega in čutenega, ima svoj izvir in konec ob sestri Gregorjjevi, deklici-zlatolaski, »ki je rezala španski bezeg pred zajtrkom z vso nezavedno resnostjo mladega dekleta«... Ne trdim, da je osnova temu delu Goethejev princip večno-ženskega, a vendar je tudi s Četrtkom dokazano, da se vzlic vsej mogočnosti in višini razmaha duševnih peruti naposed vendar približamo realnosti, odkoder nas je dvignilo in odtrgalo hrepenenje po uredničenju tega, kar živi v zakonih duha, kipečega naprej in navzgor. Temveč je moja trditev, da je bila Četrtkovemu pisatelju nujna potreba, naj se njegova fantazija razigra v najvišjih sferah duhovitosti in v najglobljih plasteh razmišljanja, kakor je, recimo, naš Mencinger dobil svojega Abadona, da nam je odkril silo svojega duha. (Meq Četrtkom in Abadonom ni seveda nobene druge sličnosti: oba sta le sredstvo do smotra). Nemara je Župančič ravna ta idealna stran Chestertonovega dela napolnila do tega, da nam je preskrbel prevod z enakimi vrlinami, kakor smo jih vajeni. Končno bi se dalo trditi, da je Četrtek proslava reda in zakona, kar pa ni pri nas nič posebnega ali celo nenavadnega. Saj ni še tako zakrknjenega srca med nami, kamor bi ne žarele črke znanega dunajskega gesla: *Justitia fundamentum regnorum!*... E. Gangl.

Vzori in boji. Po prijateljevih pisnih priobčih Jože Debevec. — Knjižnica za mladino. — Nova Založba v Ljubljani. Katoliška tiskarna v Ljubljani. — Str. 415. — Cena: vezani knjigi v knjigarnah 11 K, broširani 8 K 80 vin. — Pisatelj Debevec posveča to svojo knjigo spominu dr. Fr. Lampeta, ustanovnika in prvega urednika »Dom in Sveta«, »brez čigar pobude in besede ne bi bila ta že davno pozabljena pisma nikdar zagledala belega dne.« — Danes, ko imamo ta pisma dijaka Ivana njegovemu prijatelju in njegovemu očetu v knjigi zbrana pred seboj, smo hvaležni pobudi in besedi pokojnega Lampeta, tega plemenitega človeka in vzornega duhovnika, ker je dal Debevcu iniciativo, da je v pisnih očrtal življenje slovenskega študenta — učiteljevega sinu — tja od prvih početkov ljudskošolskega učenja (pod učiteljem Matejem Močnikom) in tja do korača v veliki svet: na dunajsko vseučilišče. Knjiga daje pečat pismo očetove življenjske in stanovske filozofije: Profesor! — Knjigo bodo prav umevali dijaki tako-le od 4. srednješolskega razreda naprej, a s tem ne maram reči, da bi je mlajši svet ne smel jemati v roke. Brez skrbi in brčkone tudi s stalnim pridom! Knjigo nosi duh vernosti, pobožnosti, a brez mrzke usiljivosti in tendenciozne moraliziranja, kar je Debevcovih pisem prva vrlina. Druga je preprostost izražanja, ki je početkoma sicer kaljena, a ki skoro stopi na izvirno pot ter ostane naivno-resnična do zrelega sklepa. Tretja je odkritosrčnost in resnicoljubnost, ki prevevata vsako izpoved pisatelja oseb ter te osebe in knjigo samo napravljata posebno simpatične. Četrta je ona sladka, kakor iz mladega cvetnega popja poganjajoča poezija, ki se prepleta skozi vse zgrade in nezgrade, sanje, nadeje, prave in uspehe nemirnega študentovanja in ki diha v knjigi s toliko živahnostjo in prikupnostjo, da jo uživaš s pravo naslado. Tako sem po svojem okusu in dojmu analiziral dobrine Debevcove knjige in prihajam do zaključka, da bi ne mogla biti taka, ako bi slonela na prisiljenosti in izumetničenju. Name je napravila najugodnejši vtisk, nje vsebino sem srkal vase kakor zdravilo večinoma v nočeh brez spanja, ki so toliko hujše, ako navale na človeka težke in moreče misli. »Vzori in boji« pa so mi odpirali poglede v davno dobo na-